

A Szótári Osztály 2016. évi jelentése

I. Az osztály fő feladatai 2016-ban

A magyar nyelv nagyszótára VI. *Di-ek* kötete szócikkeinek írása, szerkesztése, főszerkesztése és megjelenítése, a szótár webes lekérdezőfelülete tesztváltozatának elkészítése, valamint az Új magyar etimológiai szótár munkálatainak lezárása.

II. A 2016-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

II/a. Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Befejeződött A magyar nyelv nagyszótára VI. *Di-ek* kötet szócikkeinek szerkesztése, főszerkesztése, (szak)lektorálása, morfológiai kódolása. Az év végére elkészült a kötet, amelynek kiadási feladatait – az informatikai előkészítést, a nyomdai és tördelési munkák pályáztatását, a tördeléssel és a nyomtatással összefüggő kiadói feladatokat és a korrektúrát – az osztály munkatársai végezték. Ezzel párhuzamosan megtörtént a kötet új bibliográfiai tételeinek, szerzőségi adatainak ellenőrzése és frissítése. Folyt a VII. *El-ez* kötet szócikkeinek írása, szerkesztése, nyelvi-lexikográfiai és szaklektorálása, valamint a címszavak morfológiai kódolása. 2016-ban mintegy 1200 új szócikket írtak meg (ebből kb. 900 szócikk az *el-ez* kezdetű anyagból), és csaknem 1100 szócikk végleges változata készült el. Elkészült az *i* és a *j* betűs címszólista, az *f* betűs lista több mint 70, valamint a *h* betűs és a *k* betűs lista mintegy 60 százaléka.

2016. január 31-ig folyt az Új magyar etimológiai szótár OTKA – K83540 számú munkálata. A pályázat lezárulta után április végéig folytatódtak a szerkesztési munkák, a szótörténeti adatok pótlása, etimológiai kifejtő részek pontosítása. Elkészült az *a* és *b* betűs anyag, amely a <http://nszt.nytud.hu/etimologia.html> oldalon érhető el.

Az osztály A magyar nyelv nagyszótára webes elérhetőségére és megjelenítésére, valamint az XML-állományokban való keresésre pályázatot írt ki. A beérkezett három pályázat közül a legkedvezőbb ajánlatot adó MorphoLogic Kft. munkatársa kidolgozta a megjelent szótári anyag webes lekérdezőfelületét, elkezdődött a tesztelés.

A Nyelvtechnológiai és Alkalmazott Nyelvészeti Osztály munkatársa kialakította a Magyar történeti szövegtár új lekérdezőfelületét, ennek során a szövegadatbázis xml-állományait a NoSketchEngine korpuszkezelő rendszerbe integráltuk. Az új felületen lehetőség nyílik szóalakok vagy dokumentumok szerinti gyakorisági listák létrehozására, az Unicode szerinti karakterkódolás eredményeként pedig a 18. században még gyakori régi grafémák is eredeti formájukban jelennek meg ([http:// clara.nytud.hu/mtsz/run.cgi/first_form](http://clara.nytud.hu/mtsz/run.cgi/first_form)).

Mindkét készülőben levő szótárnak, különösen a hiánypótló Nagyszótárnak kiemelt jelentősége van fontos kulturális örökségünk, a magyar nyelv jelenének és múltjának feltérképezésében, hozzáférhetővé tételében és megőrzésében mind a tudomány, mind a művelt nagyközönség számára.

Nagyszótár:

Befejeződött A magyar nyelv nagyszótára a *di-ek* kezdetű anyagának főszerkesztése, megjelent a szótár VI. *Di-ek* kötete. Elkészült mintegy 1200 új és 1100 szerkesztett, (szak)lektorált, valamint morfológiailag kódolt szócikk a *di-ez* kezdetű anyagból. Elkészült az *f* betűs címszólista több mint 70, valamint a *h* betűs és a *k* betűs lista mintegy 60 százaléka.

Etimológiai szótár:

Lezáródott az *Új magyar etimológiai szótár* OTKA – K83540 számú munkálata. Elkészültek és hozzáférhetővé váltak az *a* és *b* kezdőbetűs szócikkek.

II/b. Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A Szótári Osztály munkatársai tudományos ismeretterjesztő előadások, nyomtatott és online publikációk, valamint rádióműsorok segítségével a laikus érdeklődők ismereteit is gyarapították a nyelvtudomány, különösen a lexikográfia kérdéskörében.

Egy munkatárs ismeretterjesztő előadást tartott az Anyanyelvápolók Szövetségének felkérésére a XXIII. Országos Ifjúsági Anyanyelvi Tábor keretében *Kis magyar szótártörténet* címmel (2016. augusztus 10., A Magyar Nyelv Múzeuma, Sátoraljaújhely–Széphalom).

Egy kolléga az anyakönyvezhető nevek iránti kérelmeket elbíráló intézeti Utónévbizottság elnöke, és részt vett a tárcaközi Földrajzinév-bizottság munkájában.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2016-ban

Az osztály két munkatársa tanított felsőoktatási intézményben: egy munkatárs a PPKE BTK Magyar Nyelvészeti Tanszékén, egy az ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszékén.

Az osztály munkatársai öt tudományos testületi tagsággal rendelkeznek, valamint két folyóirat, illetve sorozat szerkesztőbizottsági tagjai, egy munkatárs nem akadémikus köztestületi képviselőként vett részt az MTA I. Osztályának munkájában.

Tudományos testületi tagságok: MTA Nyelvtudományi Bizottság 1 (titkár)
az MTA Nyelvtudományi Bizottsága mellett működő Szótári Munkabizottság 2 (egyik titkár)
MTA Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottság 2

Szerkesztőbizottsági tagságok:

Lexikográfiai Füzetek

Magyar Nyelv

Névtani Értesítő

Az osztály egy munkatársa a Szótári Munkabizottság titkáráként részt vett a *Szótárírás és szótárhasználat a modern technológiák korában* című X. szótárnap konferencia előkészítésében.

Egy munkatárs igazgatótanácsi tagként dolgozott a *COST Action IS1305 European Network of e-Lexicography (ENeL)* projektben. Ebben a minőségében 2016. március 31-től április 1-ig részt vett a Barcelonában tartott találkozón. Fő feladata ebben a pályázatban a Nagyszótár képviselete, bemutatása, ismertetése, illetve a nemzetközi kapcsolatok és együttműködés fenntartása, illetve az időközben elkészült európai szótárportál megfelelő információkkal való ellátása, illetve a portál tartalmának ellenőrzése. Az intézetben vendégeskedő Ilan Kernerman izraeli lexikográfus számára ismeretterjesztő előadást és bemutatót tartott a nagyszótári projektről.

Intézményi és pályázati együttműködések

A magyar nyelv nagyszótára rendszeres és időszakos informatikai feladatainak ellátására szerződés keretében a **MorphoLogic Kft.** ad munkatársat, illetve SVN-rendszer számára ők biztosítanak tárhelyet. A Nagyszótár webes lekérdezőfelületének kialakítását szintén a MorphoLogic Kft. által biztosított informatikai munkatárs végezte.

Részvétel nemzetközi konferenciákon

előadó	előadás címe	konferencia elnevezése	helye (város)	ideje (hónap)
Horváth László	<i>A volna : lenne</i> kettősség középmagyar kori magánéleti szövegekben	VIII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus	Pécs	augusztus
Lipp Veronika	The Comprehensive Dictionary of Hungarian	VI Glosa do Leksykografii	Varsó	szeptember

Részvétel hazai konferenciákon

előadó	előadás címe	konferencia elnevezése	helye (város)	ideje (hónap)
Gerstner Károly	A szótáríró Czuczor Gergely: A magyar nyelv szótára	Czuczor Gergely- emlékkonferencia	Budapest	szeptember
Horváth László	Változó vonzatok – de mióta?	A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei IX.	Szeged	április
Horváth László	Egy birtoktöbbsítési eset grammatikaoktatási felhasználásáról	Grammatika és oktatás – időszerű kérdések Új nézőpontok a magyar nyelv leírásában 6.	Budapest	november
Ittész Nóra	Mákfejtőgyűjtögetés – szótárírás Kresznericstől a Nagyszótárig	„Hazánk tudósai! Útat törtem, kövessetek!” Emlékezés Kresznerics Ferenc születésének 250. évfordulóján	Celldömök	október
Teperics József	Egy nyelvjárási szintaxisvizsgálat háttere és eredményei Őrség és Hetés területén	Pázmány Doktori Konferencia	Budapest	február

IV. A 2015-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

V. A 2016-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

DÖMÖTÖR ÉVA – VARGA DIÁNA (2015): Interdependence of Discourse Markers and Clause Types. In: Anna Bloch-Rozmej–Anna Bondaruk–Anna Prażmowska (eds.): *Spotlight on Melody and Structure in Syntax and Phonology*. Studies in Linguistics and Methodology (SLAM), 9. Lublin: Wydawnictwo KUL. p. 127–150.

http://www.wydawnictwokul.lublin.pl/sklep/product_info.php?products_id=3074

HORVÁTH PÉTER (2016): A szereplők episztemologikus helyzetének korpuszalapú kvantitatív vizsgálata történeti tárgyú narratívákban. In: *Magyar Nyelvőr* 140. évf. 2. sz. p. 230–247. <http://nyelvor.c3.hu/period/1402/140207.pdf>

ITTZÉS NÓRA (főszerk.) (2016): *A magyar nyelv nagyszótára. VI. kötet. Di–ek*. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest. 980 p.

KEMÉNY GÁBOR (2016): *Krúdy körül. Stilisztikai tanulmányok és elemzések a 20. századi magyar irodalomról*. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 238 p. (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 187.)

VI. Az osztály teljesítményének főbb számszerű mutatói 2016-ban (mellékletben)

VII. A 2017. évi főbb kutatási célkitűzések

A Szótári Osztályon 2017-ben *A magyar nyelv nagyszótára* munkálatai folynak.

2017-ban befejeződik az *el-* kezdetű címszavak szócikkeinek szerkesztése-főszerkesztése, nyelvi-lexikográfiai és szaklektorálása, a címszavak morfológiai kódolása, és folyik az *em–ez* kezdetű szócikkek írása, szerkesztése. Véglegesedik az *f* és a *h* betűs címszólista, valamint elkészül a *k* betűs címszólista jelentős része. Elkészül az a belső elérésű komplex lekérdezőrendszer a szótári XML-állományokban való kereséshez. Az 2016-ban infrastruktúra-fejlesztési pályázaton elnyert szkenner segítségével elkezdődik a *Magyar történeti szövegtár* fénymásolt forrásainak, valamint az archivális cédulaanyag még nem szkennelt betűinek digitalizálása.

Az Új magyar etimológiai szótár vezetője újabb NKFIH-pályázatot nyújt be a munkálatok folytatására, s folytatódik a nyers szócikkek szerkesztése.

Az osztály munkatársai közül négyen folytatják egyéni kutató-, felsőoktatási, valamint a tudományos közéletben végzett munkájukat, illetve egy munkatárs doktori iskolai tanulmányait, ketten pedig doktori disszertációjuk írását.

Budapest, 2017. január 17.

Ittész Nóra

osztályvezető